

**T.C. İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ**

DIŞ TİCARET ENSTİTÜSÜ

WPS NO/ 153 /2018-01

**REJİM VE MİMARİ: SİYASETİN MİMARİYE ETKİSİ, AVRUPA VE
OSMANLI ŞEHİR PLANCILIĞI VE MİMARİ İNCELEMESİ**

Ahmet Furkan Yapıcı¹

¹ ahmetfurkanypc@gmail.com, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı.

Özet

Bu araştırmada mimari disiplininin siyaset bilimi ile nasıl bir ilişki içinde olduğu, dönemsel olarak devletlerin mimariyi ne derece kendi alanlarına soktuğu ve bir etki alanı olarak kullandıkları araştırılmıştır. Şehir plancılığı ve mimari disiplininin tarihsel gelişimi, modern ve modern öncesi çağlar dikkate alınarak incelenmiştir. Bu durumu incelemek için dönemlere göre ideolojik değişiklikler gösteren rejimler incelenmiş ve buna göre değişen mimari ve Şehir plancılığının ne derece geliştiği ve bağlantılı olduğuna dikkat edilmiştir. Mimari yapıların ve Şehir plancılığının dönemin, demografik, sosyal-ekonomik ve kültürel değişkenlere göre siyasi kurumlar tarafından uğradığı değişiklikler gözlenmiştir. Değişen ideolojilere göre mimari akımların da, bu değişimlerden etkilendiği ve buna göre bir kullanım alanı olarak ortaya çıktığı gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mimari, İdeoloji, Rejim, Modernleşme, Kimlik

Abstract

In this research, how the architectural discipline influenced the arena of politics and what extent the states used architecture periodically have been investigated. Historical development of city planning and architecture has been examined by considering modern and pre-modern times. It has been noted that the structure and city planning vary according to various ideologies in order to examine this situation. Architectural structures and city planning were observed by political institutions according to demographic, socio-economic and cultural variables of the period. It is observed that architectural areas are influenced according to changing ideologies and offer a usage area accordingly.

Keywords: Architecture, Ideology, Regime, Modernization, Identity

Giriş

İnsanoğlunun mimariyle ilişkisi yerleşik hayata geçilmesiyle başlamıştır ve mimari, tarih öncesi ve sonrası dönemlerde, teknik ilerleyişin ana dinamiklerinden biri olmuştur. Coğrafya, iklim gibi doğal faktörlerin yanında, sosyal ve ekonomik yapı ve faaliyetlerin de belirleyici olduğu yapılaşmaya, yaşanan ortamı güzelleştirme isteği yani kısaca estetik kaygılar olarak adlandırabileceğimiz unsurların da eklenmesiyle mimari sanat olma özelliğine sahip olmuştur. Bu durum hala günümüzde dahi tartışılan “Bilim mi, Sanat mı?” sorusunu ortaya çıkarmıştır.

Ortaya çıkan yerleşimler ilk siyasi örgütlenmeleri doğurmuş ve bunun sonucu olarak yönetme ve denetleme ihtiyaçları doğrultusunda planlı yapılaşma da gereklilik arz etmiştir. Mimari ve siyasetin ilişkisi de bu noktadan sonra başlamıştır demek mümkündür. Çağlar boyunca süregelen bu ilişki ve etkileşim zamanla temelleşmiştir.

Kuşkusuz her sanat dalında olduğu gibi, mimari de -özellikle teknik bilgi ve birikim gerektiren bir alan olduğundan- çağlar boyu siyasetin etkisinde kalmıştır. Bu ilişki mimariyi hem küresel hem de yerel bazda önemli ölçüde etkilemiş, yer yer biçim ve üslubu belirleyen en önemli faktörlerden biri olmuştur. Zaman zaman yönetimlerin ve ideolojilerin somutlaştığı, kendini ifade ettiği, güç gösterisinde bulunduğu bir saha haline gelmiştir. Resmi bir kurum veya bir enstitüden bahsedildiğinde aklımıza ilk gelen imgenin o kurum veya enstitüye ait yapının olması da bu durumu kanıtlar niteliktedir. Ayrıca bu örnek, bu çalışma için temel motivasyonlardan biri olmuştur.

Bu çalışmada, yukarıda bahsedilen ilişkinin Osmanlı İmparatorluğu’ndan Cumhuriyet Türkiye’sine geçişteki yansımalarının; dönemin demografik, sosyal, ekonomik yapı ve durumları göz önünde bulundurarak değişen siyasi ve ideolojik konjonktür bağlamında somut mimari ve şehircilik örnekleriyle beraber incelenmesi; farklılık ve benzerliklerin ortaya konması hedeflenmektedir.

1. Şehir Plancılığı ve Mimarinin Tarihsel Gelişimi

Şehir planlamacılığı uzun bir geçmişe sahiptir. Çağdaş anlamda bir meslek olarak ortaya çıkışı 100 yıldan geriye gitmese de neredeyse dünyadaki bütün şehir dokuları bilinçli tasarım ve geleceğe yönelik planlamalara dair öğeler taşımışlardır.

İlk insanlar bilindiği üzere yaşamlarını avcılık-toplayıcılık yaparak sürdürmüştür. Günümüzden yaklaşık 10.000 sene önce Neolitik Devrim ile beraber insanlar avcı-toplayıcı toplumdaki tarım toplumuna geçiş yapmışlar ve tarımsal üretimin ortaya çıkışı yerleşik hayatı beraberinde getirmiştir. Toprağın ıslahatı ve ekimi ile gerçekleşen, aynı doğrultuda artan üretim insan nüfusunun artmasına da olanak tanımıştır. (Özdoğan, 2008) Eriha ve Çatalhöyük gibi nüfusu 1000'in üstünde ilk yerleşimler ortaya çıkmıştır. Tarım devrimi Ortadoğu coğrafyasından komşu Afrika ve Avrupa'ya da geçmiştir. Yeni bitki ve hayvan türleri de kültive edilmiş ve evcilleştirilmiştir. Tarım, saklama ve barınma gibi alanlarda duyulan ihtiyaçlar yeni teknik gelişmeleri ortaya çıkarmıştır. Yine bunların bir getirisi olarak modern anlamda olmasa da, toplum içinde ve toplumlar arası bir takım ekonomik ve sosyal farklılıklar meydana gelmiştir. Bütün bu sistematik ilerlemeler ve değişimler "Kentsel Devrim" olarak adlandırabilecek bir yeniliği de beraberinde getirmiştir. (Akkoyunlu Ertan, 2008)

Şehirler ve yapılar beşeri eserler olduklarından ötürü üzerine kurulduğu- inşa edildiği çevreyle uyum içinde olmalıydılar. Bu durum günümüzde değişmiş değildir ancak modern insanın gelişen teknolojiyle beraber doğaya hükmetmesi kolaylaşmıştır. İklimin soğuk veya sıcak oluşu yapılaşmayı ve mimari karakteristiği etkilemiştir. Bununla beraber temiz su kaynakları da ilk kentsel yapıların ortaya çıkışında etkili olmuştur. Zamanın bütün şehirleri ve medeniyetleri neredeyse istisnasız bir şekilde su kaynaklarının yakınlarında kurulmuştur. Aynı şekilde korunaklı liman özelliği olan bölgeler, ulaşım ve sulamaya imkân sağlayan nehir kenarları da ilk insanların tercih ettiği alanlardan olmuştur.

Şehirler yalnızca tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğü yerler değil, aynı zamanda üretim ve ticaret merkezleri de olmuştur. Üretim fazlasının ortaya çıkmasıyla beraber şehirler üretim ve ticaret merkezlerine de dönüşmüşlerdir. Takas yönteminden ardından gelen paranın icadı ile beraber gelişen pazar alanları ve ticaret, şehirlerarası ilişkilerin de temel taşlarından biri olmuştur. Tarih boyunca şehirler bu sebepten dolayı ulaşımı kolay bölgelere kurulmuştur.

Dini inanışlar da kent yapısını ve mimari yapıyı şekillendiren faktörlerden olmuştur. Yeni bulgular ışığında tekrardan tarihlenen din ve dini yapıların, Neolitik Devrim öncesinde de var olduğu ortaya çıkmıştır. (Scham, 2008) Yani yerleşik hayata geçmeden önce de var olan din olgusu, çağlar boyunca her zaman önemini korumuştur.

Bu sebeptendir ki dini yapıların (tapınaklar, sunaklar vs.) şehirlerin karakterleri üzerinde büyük etkileri olduğunu iddia etmek hatalı olmayacaktır.

Yapılar ve şehirler aynı zamanda insanların dış tehditlerden korunduğu alanlar olmuştur. Gün geçtikçe bu fonksiyonu daha da önemli ve belirgin hale gelen kentler, zamanla gittikçe yükselen ve kalınlaşan surlar ardına kurulmaya başlamıştır. Bu durum uzun bir süre –ta ki gelişen silah teknolojisiyle beraber surların koruyucu özelliğini yitirmesine kadar- böyle devam etmiştir.

Şehirler aynı zamanda uzun süre yönetim merkezleri olmuştur. Bu özellik hem mimari yapıyı hem de şehrin planını etkileyen en önemli elementlerden biri olmuştur. Çağlar boyu var olmuş olan bu durum, özellikle Avrupa’da büyük ulus devletlerin ortaya çıkışıyla beraber yeni bir forma girmiştir. Gerek sivil, gerekse ulus devletin meşruiyetini aldığı ulusun etnik-kültürel yapısı mimariyi ve şehirleri şekillendiren en önemli faktörlerden olmuştur. Bu çalışmada bu alanların ilişkisini incelemektedir.

1.1. Ulus Devlet, İdeoloji ve Yeni Şehirler

Avrupa’da 15. Ve 16. Yüzyılda ortaya çıkan bu kavram modern devletin devamı niteliğindedir. Ulus devlet hem bir siyasal örgütlenme türü hem de bir siyasal idealdir. (Heywood, 2007) Gelişen ekonomi ve hızla ilerleyen teknolojik gelişmelerle birlikte küreselleşme sürecinin başlaması, burjuvaziyi güçlendirmiş ve bu durum hızlı üretim sürecine geçilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bu üretimin belirli bir güvenli ortamda yapılması ihtiyacı da ulus devletlerin kurulma aşamasını hızlandıran en büyük etkenlerden olmuştur. (Bakan & Tuncel, 2012)

Yönetici sınıf için inşa edilen anıt mezarlar, heybetli kamu binaları, devletin gücünü gösterir nitelikteki anıtlar, siyaset ve mimari ilişkisi için önemli örnekler olmuştur. Ancak siyaset ve mimari ilişkisi tam olarak 18. Yüzyılda başlamıştır demek hatalı olmayacaktır. Bu yüzyıl hem ideolojilerin, hem de modern anlamda ulus devletlerin ortaya çıktığı çağ olmuştur diyebiliriz. (Sander, 2012)

Ulus devletlerin veya ideoloji temelli devletlerin karşılaştığı en büyük problemin başında kuşkusuz ki kimlik olgusu gelmiştir. Ulus devletin getirdiği alt kimlik-üst kimlik mücadelesi, devletin biçimindeki ideolojik değişimler yeni bir ideal kimlik tanımlamanın yanında, dönemsel dinamikler ve değişimler çerçevesinde yeni yaşam

biçimleri ve alanları yaratmak da bu bunalımdan kurtulmak için zaruri olmuştur. (Didiano, 2011)

Müzik, resim, edebiyat ve hatta yakın geçmişte sinemanın araç olarak kullanıldığı bu değişim sürecinde şüphesiz mimari de en önemli silahlardan biri olmuştur. Mimari o zamandan sonra ulusal veya ideolojik kimliğin oluşturulması ve güçlendirilmesi ve duruma göre dışa vurumu için bir araç haline gelmiştir. İdeolojilerin ve devletin sembolleştirildiği yapılara sık sık başvurulmuştur. Uluslar Romanesk ve Gotik tarzları benimsemiş ancak sunduğu şaşaalı görsel özelliklerle barok mimari döneme ve dönemin yeni şehirlerine damgasını vurmuştur. 19. ve 20. yüzyıllar ise söz konusu etkileşimi en rahat gözlemleyebileceğimiz eserlerin verildiği dönem olmuştur. Bunun sebebi ulus devletlerin son hallerini almaları ve zamanın egemen ideolojileri olmuştur.

Şekil 1. Almanya Parlamento Binası²

Örneğin 19. Yüzyılda siyasi birliğini tamamlayan Almanya'da dönemin parlamento binası küçük görüldüğünden ötürü daha büyük bir binaya ihtiyaç duyulmuştur. Bu doğrultuda tertip edilen yarışma sonrası 103 eser arasında Paul Wallot'un tasarımı kabul edilmiş ve yeni parlamento binası neo-barok tarzda inşa edilmiştir. Bina üzerindeki Alman halkını mitleşiren rölyefler ise heykeltıraş Otto Lessin tarafından tasarlanmıştır.

² <https://www.berliner-kurier.de/berlin/kiez---stadt/reichstagsgeschichte--quatsch-nich--krause--oder--dem-deutschen-volke---25343662> (Erişim Tarihi: 25.01.208)

Yapının girişindeki sütunların üzerinde yer alan arktaki maskülen Cermen savaşçıları, hem Antik Yunan'a hem de Cermen Paganizmine ait esintiler taşır. Şekil 1'de görüldüğü gibi girişe 1916 yılında eklenmiş olan "Alman Halkına" ifadesi de diğer rölyeflerle beraber ulusal kimliği yüceltmek için ortaya konulan mimari detaylardan en belirginleri olmuştur.

2.2. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e

16. Yüzyıl sonunda Avrupa ülkelerine verilen kapitülasyonlarla birlikte Osmanlı Devleti ekonomik anlamda ödün vermeye başlamış ve bu durum ilerleyen zamanlarda dışa bağımlı bir duruma gelmesine ve gelişen bir sanayinin olmamasına sebep olmuştur. 1838 Ticaret anlaşmasıyla birlikte önce İngiltere daha sonra da diğer Avrupa ülkelerine sağlanan haklar Osmanlı ekonomik yapısını giderek dışa bağımlı bir hale getirmiştir. Birinci Dünya savaşı ve bu savaşın sonuçlarıyla beraber ekonomik durum oldukça kötü bir duruma gelmiştir. (Aslanoğlu, 2010)

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılması ve Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte ülkenin genel halini şu sözler açıklamaktadır: "İmparatorluk'tan Türkiye'ye kalan varlık kaba çizgileriyle şöyle özetlenebilir: kırk iki bin köyü, bin kasabası altmış yedi kenti ile yuvarlak yedi yüz elli bin kilometre karelik koskoca bir coğrafya parçasını kapsayan Türk yurdunda son derece ilkel geçim şartları içinde yaşayan on iki milyonluk bir halk oturmakta, daha mutlu bir azınlığı bile yok, daha kötüsü bölgeler, yakın şehirler bile birbirine bağlı değil; her yer daracık bir çerçevede kapalı. Bir milli pazardan, bir milli ekonomiden eser bile yok." (Eliçin, 1970, s. 268)

Batılı toplumlara kıyasla yerleşik hayata daha geç dönemde geçen Türk toplumunda mimari ve şehir plancılığı kültürleri de bu sebepten ötürü daha geç dönemde başlamıştır demek hatalı olmayacaktır. Aynı durumun bir sonucu olarak bu iki alan da batı toplumlarında olduğundan daha farklı bir biçimde gelişmiştir.

Bununla beraber Osmanlı'da modern anlamda bir kent plancılığı gelişmemiştir. Ancak, değişen ekonomik hayat modern kapitalist üretim yöntemlerinin Osmanlı hayatına girmesiyle beraber şehrin dokusunu da değiştirmeye başlamıştır. (Pamuk, 2015) Bu durum belli ölçüde bir plan ortaya koysa da, herhangi bir disiplinli temel

barındırmaması hasebiyle bizim araştırdığımız anlamda plancılık sayılmaktan oldukça uzaktadır. (Tekeli, 2005)

Osmanlı şehirciliğindeki kaygılar batılı anlamdakilerden çok uzaktır ve ilk aşamada herhangi bir siyasi projeye hizmet etmemiştir. Örneğın 19. Yüzyılın ikinci yarısından önce çıkan büyük yangınlar sonucu haritan silinen yerleşimlerin önüne geçmek için Osmanlı sivil mimarisinde oldukça popüler olan ahşap binaların yapımına belli kısıtlamalar getirilmiş ve kâgir binaların yapımı teşvik edilmiştir. Aynı şekilde yangınların yayılmasını engellemek adına sokaklarla ilgili de bir takım müdahalelerde bulunulmuştur. Aynı zamanda bu faaliyetler bütün şehre yönelik değil, mahalli düzeyde olmuştur. (Tekeli, Bozdoğan, & Kasaba , Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik, 2010)

Avrupa'nın aksine güçlü yerel yönetimlerin bulunmayışı da bu durumun sebepleri arasında sayılabilir. Sanayi devrimi sonrası kabuk değiştiren dünyaya uyum sağlamaya çalışan Osmanlı şehirlerinde yangınların dışında belli başlı bazı sorunlar da kendini göstermeye başlamıştır. Bu ihtiyaçların bir sonucu olarak 1857 yılında, günümüzde Beyoğlu Belediyesi olarak anılan, Altıncı Daire kurulmuştur. Bunu diğerleri takip etmiştir ancak mevcut ekonomik durum planlı yapıların hızlı gelişimine engel olmuştur. Yavaş yavaş altyapı çalışmalarına başlanan, araba yolları yapılan şehirde, gerçek anlamda planlamaya ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır.

II. Meşrutiyet'in ilanıyla beraber daha önceden de mevcut olan batılılaşma ve modernleşme hareketleri hız kazanmıştır. Bundan çok değil birkaç sene önce II. Abdülhamit o dönemde Paris'in başmühendisi olan Buvar'a zamanın Paris sefirinin aracılığıyla bir şehir planı çizdirtmiştir. Ancak dönemin şartları açısından fazla modern olan bu plan, finansal durumun da elverişsiz olması sebebiyle asla uygulamaya konulmamıştır.

Yine aynı sebeplerden ötürü sonraki dönemlerde de ancak Bursa'da ve Cemil Topuzlu dönemi İstanbul'undaki küçük ölçekli değişimler haricinde kendini gösteren örnekler mevcut değildir. (Tekeli, Bozdoğan, & Kasaba , Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik, 2010, s. 163)

Cumhuriyet sonrası döneme kadar batılılaşma hareketleri zaman zaman Türkçülük ile sentezlenerek kendini hissettirecek ve Cumhuriyet sonrası topyekün modernleşme

projelerinin ortaya çıkmaya başlamasıyla yeni bir forma bürünecek ve plancılık konusunda yeni örnekler verecektir. (Tekeli, Bozdoğan, & Kasaba , Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik, 2010, s. 165)

Geçmiş yüzyıllar boyu dünya tarihine mimari alanda birçok eşsiz ve önemli eserler vermiş olan Osmanlı'nın, Cumhuriyet'e bıraktığı mimari mirası da kısaca özetlemek gerekirse yine imparatorluğun son yıllarına göz atmak faydalı olacaktır. Gittikçe küçülen sınırlar yavaş yavaş kozmopolit imparatorluk düşüncesini de zayıflatmıştır. Zamanla ümmetçilik merkezinde gelişen ulusal ideoloji, özellikle diğer Müslüman unsurların imparatorluğa ihanet ettiği görüşüyle Türkçülük akımına doğru dönüşmüştür. İttihat ve Terakki'nin iktidara gelmesiyle zaten dereceli olarak zayıflayan dini kimliği öne çıkartan vatandaşlık algısı, etnik kimliği merkeze alan vatandaşlık algısına dönüşmüştür. (Bozdoğan, 2012)

Bu durumun doğrudan bir sonucu olarak önceleri daha çok İslami öğelerden beslenen ancak kendine has milli öğeler de barındıran Osmanlı mimarisinde de dereceli bir değişim görülmeye başlamıştır. Her geçen gün eriyen imparatorluğun eski göz alıcı günlerine atıfta bulunan Osmanlı canlandırmacılığının hâkim olduğu ve dini öğeleri de tamamen reddetmeyen ulusal mimari akım ortaya çıkmıştır. Bu yeni akım hem geçmişe, hem milli kimliğe, hem de modernleşmeye vurgu yapmaktaydı. Birinci Ulusal Mimari olarak adlandırılan bu akım siyasi ortama hâkim olan dönemin psikolojisinin vücut bulmuş hali olarak ortaya çıkmıştır diyebiliriz. Ayrıca takip eden senelerde Cumhuriyet mimarisine temel olacak, gerçekleştirilmek istenen ulus devlet projesinin önemli bir görsel - sanatsal ayağını oluşturacaktır.

Türk kurtuluş hareketine merkezlik eden Ankara şehri bu projenin ana yerleşimlerinden biri olmuş ve kısa sürede çok büyük değişimler geçirmiştir. Siyasi ve askeri elitlerin kente gelmeye başlamasıyla beraber ilk göç dalgasını alan Ankara, takip eden yıllarda artarak gelen iç göçle beraber Avrupa'nın en büyük metropollerinden biri olmuştur. Bu yönüyle Türkiye'deki kentleşme sürecinde kendine has bir yere sahiptir. Ayrıca Ankara'nın kentsel, mimari ve kültürel dönüşümü, Türkiye'nin küçük ve ayrıcalıklı bir modelidir ve takip eden yıllarda Türk Batılılaşma hareketinin hem mimari hem de şehircilik alanlarında merkezi olacaktır. (Görmez, 2000)

“Ayasofya’dan surlara koşarak eski Hipodromun etrafında hızlı bir tur atarak birkaç gün geçiren ortalama ziyaretçi evine dönerek insanlara Türkiye’yi anlatıyor. Hal bu ki evlerinde oturup Türkiye hakkında fikirlerini sultanlardan bahseden romanlardan almış olanlardan daha donanımlı sayılmaz. Çünkü İstanbul’da muhtemelen Rus yiyecekleri yemiş, hükümet hakkındaki görüşlerini bir Rum hamaldan almış, şehirde ona bir Ermeni rehber eşlik etmiş ve sadece, güzel günler görmek için ileriye bakan ortalama Türk vatandaşlarının artık kasten unuttukları bir geçmişin kalıntıları üzerinde yoğunlaşmıştır. Bugünün ve yarının Türkiye’sini tanımak isteyen, ilk trenle Ankara’ya gitmelidir.” (Ankara-İstanbul, 1943)

1943 tarihli La Turquie Kemaliste dergisinden alıntılanan bu metin aslında Cumhuriyet’in Ankara’sını yaratan temel dinamik ve motivasyonların çok güzel bir özetiydi. Görsel açıdan hâkim ideolojinin tezahürü olan eserler ortaya çıkarma gayesi aslında o dönem küresel olan bir trenddi. Ankara yeni Cumhuriyet’in vitrinini oluşturmak için üstesinden gelmesi gereken bir sınavdı.

Sonuç

Çalışma boyunca belirtildiği üzere, siyaset, ideoloji ve rejimler sahip oldukları amaç, duruş ve miraslarını hayatın her alanında zaman zaman yaşatmaya, zaman zaman dikte etmeye, bazen de onurlandırmaya çalışmışlardır. Bu hareketler bütünü hiyerarşik olarak yukardan aşağıya gelebildiği gibi tam tersi durumlar da söz konusu olmuştur.

Kuşkusuz ki mimari, gerek sanat olarak ele alınsın gerekse bir bilim, insanın ve toplumların hayatlarının her alanında ilişki içinde oldukları bir alandır. Bu bakımdan oldukça canlıdır ve tıpkı insan veya toplum gibi değişime açıktır. Ayrıca hala tartışılabilir, sanat ve/veya bilim oluşu ve insanla olan söz konusu ilişkinin getirdiği etkileşimi ciddi bir biçimde etkilemiştir. Bu yönleriyle hem teknik hem de sosyal-kültürel değişim ve devrimlere adaptasyona oldukça yatkındır.

Durum böyle olunca, insan ve toplum yaşamındaki iki olmazsa olmaz olgunun da etkileşimi kaçınılmaz olmuştur. Tarih boyunca bu ilişkinin örneklerine rastlamak hiç de zor değildir.

Konu bağlamında temel olarak dikkate alınan alan Türk toplumunun yakın geçmişinde, bu alanda yaşanan yansımalarıdır. Bu yansımaları tekrar kısaca ele almak gerekirse, Osmanlı'nın yavaş yavaş güç kaybettiği yıllarda kendini gösteren ve önceleri bir hedef olmayan batılılaşma süreci önce askeri ve hukuki yapıyı, ardından da mimari etkilemiştir. Kendine özgü üsluplar geliştiren Osmanlı Mimarisinde batı etkileri bu dönemlerde görülmeye başlanmıştır. İskalanan Endüstri Devrimi ve takip eden reformist batıcı dönemde iyice ortaya çıkmıştır. Tamamen batı etkisindeki Barok, Rokoko ve ardından Neo-Klasik etkiler de devletin artık eski gücüne kavuşmak adına dört kolla sarıldığı batılılaşma hedefinin bir uzantısıdır.

Ancak Sanayi Devrimi gibi, ülkeye geç intikal eden Batı Aydınlanması sonucunda ortaya çıkan milliyetçilik tekrar eski şaşaalı günlere duyulan özlemle beraber ortaya I. Ulusal Mimarlık Akımını çıkartmış ve bu akım etkisini Ulus Devlet'in ilk on yılına kadar göstermiştir. Ayrıca milliyetçi mimarlarca ve siyasi elitlerce de milli bilinci aşılama için bir araç olarak kullanılmıştır. Bu ilk paragrafta bahsedilen tepeden inme ve tam tersi durumlara örnektir.

Zamanla değişen siyasi konjonktürle beraber tekrar batılılaşmanın etkisi görülen Türk mimarisi ve şehirciliği, ayrıca o dönem küresel olarak popüler olan diğer ideolojilerden büyük ölçüde etkilenmiştir. Takiben tekrar milliyetçi fikirlerin yeşermesiyle ortaya yeni bir ulusal üslup doğacaktır. Bunda aslında o dönem teknik ve sanatsal alanlardaki yabancı hâkimiyetinin de etkisi büyüktür. Aslında bu durum da söz konusu etkileşimin güzel örneklerindedir. Fakat bu sefer, modernizasyon geçirmiş olan Türk toplumu ve hâkim ideoloji, yeni ulusal üslubunu “Geçmişle bağlarımı koparttım” dercesine oryantalist öğelerden arındırmıştır.

Kaynakça

Akkoyunlu Ertan, K. (2008, Aralık). Kent Hakkı Üzerine Düşünceler. *Amme İdaresi Dergisi*, 41(4), s. 127.

Ankara-İstanbul. (1943). *La Turquie Kemaliste*(47), 38-39. La Turquie Kemaliste.

Aslanoğlu, İ. (2010). *Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı 1923-1938*. Ankara: Bilge Kültür Sanat.

Bakan, S., & Tuncel, G. (2012). Küreselleşmenin Ulus Devlet Üzerindeki Etkisi. *Birey ve Toplum Dergisi*, 51.

Bozdoğan, S. (2012). *Modernizm ve Ulusun İnşası Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür*. İstanbul: Metis.

Didiano, G. (2011, Mayıs). Ocak 25, 2018 tarihinde issuu.com: https://issuu.com/gdidiano/docs/architectural_nationalism adresinden alındı

Eliçin, E. (1970). *Kemalist Devrim İdeolojisi*. İstanbul: Ant Yayınları.

Görmez, K. (2000). *Bir Metropol Kent Ankara*. Ankara: Odak.

Heywood, A. (2007). *Siyaset*. Ankara: Adres Yayınları.

Özdoğan, M. (2008). Neolitik Çağ -Neolitik Devrim- İlk Üretim Toplulukları Kavramının Değişimi ve Braidwoodlar. *Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi*, s. 44-50.

Pamuk, Ş. (2015). *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Sander, O. (2012). *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e*. Ankara: İmge Kitabevi.

Scham, S. (2008). *A publication of the Archaeological Institute of America*. archive.archaeology.org: <https://archive.archaeology.org/0811/abstracts/turkey.html> adresinden alınmıştır

Tekeli, İ. (2005). Türkiye'de Kent Planlaması Düşüncesinin Gelişimi. *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Bölümü Konferanslar Dizisi*. İstanbul.

Tekeli, İ., Bozdoğan, S., & Kasaba , R. (2010). *Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.